

Barbara Danowska-Prokop

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Ekonomii
Katedra Ekonomii
barbara.danowska-prokop@ue.katowice.pl

IDEALNE PAŃSTWO (SPOŁECZEŃSTWO) W UJĘCIU RENESANSOWYCH UTOPISTÓW

Streszczenie: W dobie renesansu pojawiły się ponownie utopijne koncepcje dotyczące nowego porządku społecznego. Koncepcje te były reakcją na: kryzys dotychczasowych średniowiecznych struktur społecznych, renesansowe prądy umysłowe, zmiany zainicjowane przez reformację, otwarcie na świat zewnętrzny i merkantylną politykę gospodarczą.

Renesansowe utopie krytycznie ustosunkowywały się do panującego ustroju, zwracały baczną uwagę na braki ekonomiczne, społeczne i naukowe. Utopiści w nierównościach majątkowych i dochodowych upatrywali źródła zła moralnego w społecznym wymiarze. Panaceum na niedomagania ustrojowe było uspołecznienie własności, sprawliwszy podział dóbr i obowiązek pracy fizycznej.

Słowa kluczowe: utopia, ład społeczny, państwo.

Wprowadzenie

Renesansowi utopiści, kontynuując myśl poprzedników, aprobowali pogląd, że celem życia każdego człowieka jest zbawienie, ale jednocześnie odrzucali zasady etyczne chrześcijaństwa. Ich zdaniem „niewłaściwa” interpretacja tych zasad posłużyła do budowy niesprawiedliwego ładu społeczno-ekonomicznego i złego prawa, które z jednej strony nagradzało bogatych i uprzywilejowanych, a z drugiej wyzyskiwało ubogich i skazywało ich na nędzę.

Utopiści, odrzucając funkcjonujący ustroj społeczno-polityczny, antycypowali wizje doskonałego państwa i społeczeństwa (lepszego świata), w których normy moralne i prawne stanowiły jedność i pozwalały na bezkonfliktowe funkcjonowanie wszystkich ludzi, bez względu na przynależność stanową.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie trzech koncepcji idealnego państwa i społeczeństwa (zarazem krytyki istniejących form życia społecznego oraz politycznego), z uwzględnieniem kwestii wolności oraz sprawiedliwości, zaproponowanych przez wybitnych renesansowych utopistów: Tomasza Morusa, Tomasza Campanellę i Franciszka Bacona.

1. Wizja idealnego państwa w poglądach Tomasza Morusa¹

T. Morus, dostrzegając zagrożenia społeczne i ekonomiczne wypływające z merkantylistycznej polityki gospodarczej², która torowała drogę kapitalistycznym stosunkom produkcji i gospodarce wolnorynkowej, stworzył wizję idealnego, wyizolowanego (zamkniętego) państwa z doskonałym społeczeństwem, szanującego naturalną wolność każdej jednostki.

Krytykę merkantylistycznej polityki gospodarczej i niedomagań rodzącego się porządku kapitalistycznego rozpoczął od negacji absolutnej władzy królewskiej i pasożytniczego trybu życia arystokracji, a także nieuzasadnionej pogoni za bogactwem (zyskiem) przedstawicieli nowej elity, czyli kupców, przedsiębiorców oraz przedstawicieli tzw. nowej szlachty. Wykorzystywali oni państwo do zapewnienia sobie przywilejów ekonomicznych, dzięki czemu narzucali wyższe ceny oraz niższe płace. Wymienione niedomagania życia politycznego oraz społeczno-ekonomicznego przyczyniały się do powstania, a później do pogłębienia przepaści między światem pracy (pracownikami najemnymi) a raczkującym dopiero kapitałem. „Na czoło życia społecznego wysuwają się nowi władcy, którzy zarazem stają się wielkimi przemysłowcami. Do nich stopniowo przechodzi władza w społeczeństwie” [Klonowicz, 1919, s. 7]. Kontynuując powyższe rozważania, Morus dochodzi do wniosku, że: „[...] państwo dzisiejsze jest jedynie zмовą bogatych, którzy pod pozorem dobra społecznego, dążą jedynie

¹ Tomasz Morus – sir Thomas More (1478-1535), renesansowy twórca utopii literackiej, przeciwnik protestantyzmu, a także angielski mąż stanu i pisarz polityczny, święty Kościoła katolickiego. Zasłynął jako autor pracy pt.: *Utopia-Księżeczki zaiste złotej i niemniej pożytecznej jako przyjemnej o najlepszym ustroju państwa i nieznannej dotąd wyspie Utopii*, która ukazała się w 1516 r.

² Merkantylistyczna polityka gospodarcza wiązała się z przekształceniami instytucjonalnymi oraz społecznymi, w tym z sekularyzacją życia codziennego i znoszeniem stosunków feudalnych. Polityce tej przyświecały dwa zasadnicze cele: budowa gospodarki umacniającej państwo i wykorzystanie państwa do wzrostu bogactwa narodu. Ponadto sprawowało ono opiekę nad rozwojem przemysłu i krajowej produkcji nastawionej na eksport. Dążąc do realizacji powyższych celów, politycy prowadzili politykę nadmiernego fiskalizmu oraz protekcjonizmu przemysłowego i celnego. Nadmierne uprzywilejowanie państwa w ramach tej polityki przyczyniało się do niewłaściwej alokacji zasobów, zaostrzenia konkurencji oraz pogłębienia rozbieżności dochodowych i majątkowych w społeczeństwie.

do własnych korzyści, usiłują wszelkimi sposobami zapewnić sobie własność, zdobytą nieprawnie i starają się płacić biednym możliwie najniższe wynagrodzenie” [Morus 1947, s. 44-45]. Pogoń za bogactwem, za indywidualnymi korzyściami, wiązała się z niesprawiedliwym podziałem wytwarzanego bogactwa (dóbr), co z kolei negatywnie oddziaływało nie tylko na sferę wolności i swobody wyboru, ale także prowadziło do polaryzacji społeczeństwa oraz pogłębiania ekonomicznych nierówności [Klonowicz, 1919, s. 5-10; Morus, 1947, s. 15-17; Kautsky, 1950, s. 320-327].

W sferze społeczno-ekonomicznej Morusa interesowała przede wszystkim kwestia sprawiedliwości społecznej. Sprawiedliwość społeczną definiował jako równość materialną wszystkich obywateli, co obrazują słowa: „[...] każdy ojciec rodziny przychodzi [...] prosi o to, czego on sam bądź jego rodzina potrzebuje, i otrzymuje bez pieniędzy czy jakiegoś wynagrodzenia” [Morus, 1947, s. 45]. W nierównościach materialnych (zarówno dochodowych, jak i majątkowych) upatrywał źródła zła moralnego oraz zepsucia społecznego, które krępowało wolność. „Ale o zupełnym uzdrowieniu społeczeństwa nie można myśleć, dopóki każdy nie będzie panem swego majątku” [Morus, 1947, s. 16].

Rozważaniom o szeroko definiowanej wolności (słowa, myśli, dźwięku, wyznania i działania) towarzyszyła refleksja o szczęściu, sprawiedliwości, równości i własności prywatnej. W opinii Morusa własność prywatna negatywnie oddziaływała nie tylko na proces gospodarowania, ale także na ekonomiczne kompetencje państwa, na więzi społeczne, na poczucie sprawiedliwości, ponieważ: „[...] mąci jasność widzenia w sprawach moralnych i intelektualnych oraz sprawia, że człowiek nie jest w stanie dążyć do prawdy i przystosować się do racjonalnej organizacji społeczeństwa” [Morus, 1947, s. 109-110]. Zatem z punktu widzenia dobra powszechnego równość oraz szeroko interpretowana wolność były ważniejsze od nagromadzonego bogactwa (stanu posiadania poszczególnych jednostek oraz państwa), które wynikało z działania prawa własności. Natomiast w procesie pomnażania bogactwa pierwszorzędną rolę odgrywała ludzka praca, która determinowała warunki podziału niezależnie od charakteru własności. „Jedynym warunkiem pomyślności państwa jest równy podział własności. [...] Zupełne zniesienie prawa własności jest jedynym środkiem do równego i sprawiedliwego podziału dóbr i do zapewnienia ludziom szczęścia i wolności” [Morus, 1947, s. 111]. Dlatego też Morus opowiadał się za uspołecznieniem własności. „[...] tylko tam, gdzie nikt nie posiada prywatnej własności, wszyscy zajmują się przeważnie sprawami publicznymi, bo interes osobisty jest równoznaczny z dobrem ogółu” [Morus, 1947, s. 111]. Z przytoczonej wypowiedzi wynika jednoznacznie, że tylko w społeczeństwie współposiadaczy/współoby-

wateli tworzyły się właściwe relacje społeczne, które z jednej strony eliminowały źródła zepsucia moralnego, konfliktów społecznych, nędzy, bezrobocia i próżniactwa (wyzysku), a z drugiej zachęcały do rzetelnej i uczciwej pracy.

Podążając dalej tym tokiem rozumowania, Morus doszedł do wniosku, że natura każdego człowieka była jednością dwóch elementów: dobra (serca) i rozumu. „Optyka boska współbrzmi z optyką naturalną i optyką ludzką. Nie ma też sprzeczności między potrzebami serca a wymogami rozumu” [Morus, 1947, s. 47]. Dzięki jedności dobra i rozumu każdy człowiek potrafi dokonać wyboru właściwego wariantu postępowania, ponieważ: „[...] natura ludzka z istoty swej jest dobra, wszelako pod warunkiem stworzenia jej szansy owego dobra” [Morus, 1947, s. 57]. Uwzględniając powyższą relację, Morus precyzuje założenia doskonałego porządku społeczno-ekonomicznego (ustroju), którego podstawowym celem było osiągnięcie przez ludzkość powszechnego szczęścia, a tym samym dobrobytu i wolności. Wolność działania w sferze społeczno-ekonomicznej i politycznej decydowała o szczęściu, sprawiedliwości i równości.

Wizja idealnego ustroju i państwa Morusa opierała się na czterech fundamentach: sprawiedliwości, szczęściu, równości i wolności. Na straży tychże fundamentów stał porządek prawny (przy czym normy prawne determinowały porządek społeczny), który określał i regulował całokształt zależności pomiędzy ludźmi i urzędami w ramach instytucji państwa. Zatem w nowych realiach społeczno-ekonomicznych i politycznych porządek prawny wspomagał i korygował niedociągnięcia porządku społecznego. Według Morusa tylko w warunkach harmonii między obu porządkami możliwa była nie tylko pełna integracja i sprawiedliwy podział wytwarzanego bogactwa, ale także sprawne funkcjonowanie państwa i pełna wolność we wszystkich obszarach działania człowieka [Baczko, 1994, s. 87-89; Morus, 1947, s. 120-122].

Jednak tak zarysowana wizja doskonałego państwa i pełnej wolności człowieka miała rysy. Przejawem niedomagań ustrojowych był despotyzm oraz totalna kontrola ze strony państwa we wszystkich sferach aktywności człowieka. Państwo dążyło do unifikacji społeczeństwa, dlatego regulowało oraz kontrolowało: prokreację, edukację i wychowanie dzieci, liczbę zawieranych małżeństw i rozwodów, czas pracy i czas wolny, sposoby spędzania czasu wolnego i wydatkowania dochodów, poziom zamożności (dobrobyt). Przy tak rozbudowanych kompetencjach państwa wolność stawała się tylko iluzją, a szczęście było pozorne.

2. Tomasz Campanella³ i jego rozważania o idealnym państwie

Tomasz Campanella w swej utopijnej wizji doskonałego państwa (częściowo totalitarnostycznej koncepcji) nawiązał pośrednio do koncepcji Morusa, czyli za podstawę sprawiedliwych stosunków społecznych uznawał wspólną własność. Jednak, w przeciwieństwie do swego wielkiego poprzednika, Campanella odmiennie zdefiniował cel idealnego państwa oraz społeczeństwa. Według niego było to dążenie do dobra, które utożsamiał z ładem społecznym (instytucjonalno-prawnym i moralnym), a także z racjonalnością postępowania wszystkich obywateli – całej wspólnoty (racjonalność wymuszała ekonomizację zachowań ludzkich). Zatem w tym ujęciu wartości Morusa, tj. szczęście, sprawiedliwość oraz pełna wolność, odgrywały drugorzędną rolę.

Campanella racjonalność powiązał z rozwojem nauki (zwłaszcza nauk eksperymentalnych), ze zdobywaniem i wdrażaniem nowej wiedzy o zjawiskach przyrodniczych, determinujących nie tylko życie społeczne, ale i osobiste ludzi. Dlatego też głosił pogląd, że każdy człowiek podejmuje decyzje na podstawie permanentnie doskonalonej wiedzy. Według Campanelli permanentnie doskonała wiedza rodziła dwa pozytywne efekty:

- po pierwsze przyczyniała się do wzrostu wydajności pracy oraz poprawy warunków świadczenia pracy,
- po drugie zapewniała warunki do wzrostu moralnego każdego człowieka, czyli umożliwiała walkę ze złem moralnym oraz społecznym, w tym z wyżywką, nędzą, lenistwem, poniżeniem, a także odrzuceniem [Campanella, 1955, s. 61-67; Tatarkiewicz, 1985, s. 460-463; Tazbir, 1986, s. 82-86; Kudrowicz, 1989, s. 108-115].

Campanella krytykował rodzący się kapitalizm za niesprawiedliwy podział wytwarzanych dóbr i za wyzysk najemnej siły roboczej (powyższa krytyka nie omijała państwa realizującego politykę gospodarczą w duchu merkantylistycznym). Dlatego też twierdził, że skrajna bieda, jak i nadmierne bogactwo negatywnie oddziałują na społeczeństwo i państwo, a także na relacje pomiędzy ludźmi. Dysproporcje duchowe i majątkowe przyczyniały się do powstania patologii społecznych (zepsucia moralnego społeczeństwa) oraz do wzrostu napięć społecznych (narastania sprzeczności o charakterze czysto ekonomicznym). Zatem wszelkie skrajności wynikające z funkcjonowania prywatnej własności i pieniądza prowadziły do zła moralnego, które rujnowało szczęście i podkopywało fundamenty zdrowego społeczeństwa, bowiem pragnienie pozyskania in-

³ Tomasz Campanella – właściwie Jan Dominik Campanella (1568-1639), włoski filozof, teolog i poeta. Autor pracy *Miasto Słońca* (*La Citta del Sole*), napisanej w 1602 r.

dywidualnego bogactwa prowadziło zawsze do grabienia mienia publicznego. Z powyższego toku rozumowania wynika wniosek, że skrajna nędza, jak i nieprzebrane bogactwo, a także wyczerpująca praca i wyzysk, lenistwo i próżniactwo stanowią zagrożenia dla dobra publicznego, w tym dla powszechnej wolności. Według Campanelli panaceum na wszelkie zło moralne oraz społeczne ówczesnego świata było uspołecznienie prywatnej własności. Likwidacja prywatnej własności przyczyni się nie tylko do równego dostępu do wytwarzanego bogactwa (podwyższenia poziomu ogólnego dobrobytu), ale także do poprawy struktury produkcji, wzrostu płac i obniżki cen. Tylko poprzez przekształcenie stosunków własnościowych oraz politycznych narodzi się doskonalszy ustrój, w tym doskonałe państwo, gwarantujące dobrostan, ale tylko przy pozornej wolności.

Koncepcja ustrojowa idealnego państwa⁴ Campanelli, stojąca w opozycji do panującego porządku, była jedynie iluzorycznym wzorcem dobrze funkcjonującego społeczeństwa i państwa opartego nie tylko na pozornej równości wszystkich obywateli, ale także na pozornej sprawiedliwości i wolności. W praktyce mieszkańcy doskonałej republiki dysponowałiby jedynie ograniczonymi prawami. Zatem ich wolność byłaby ułudą, bowiem podlegałyby ściślejszemu reglamentacji przez rozbudowany aparat biurokratyczny (aparat biurokratyczny ingerowałby we wszystkie sfery życia mieszkańców). Ludzie przy podejmowaniu decyzji osobistych, w tym zawodowych lub edukacyjnych, musieliby każdorazowo uwzględniać sygnały płynące od sprawujących władzę. „Obywatele nie mogą dokonywać wyboru zawodu, każdy z nich otrzymuje funkcję w zakresie tych nauk lub rzemiosł, w których najbardziej celował według zdania swego przełożonego, który jest sędzią zarazem” [Campanella, 1955, s. 20]. Zatem państwo dominowałoby nad jednostką. Jednostce przysługiwałoby jedynie prawo do życia, pod warunkiem, że działałaby zgodnie z ustalonymi zasadami oraz prawami (idealny ustrój nosił więc znamiona dwudziestowiecznego totalitaryzmu). W zamian za posłuszeństwo państwo gwarantowałoby jednostce zaspokojenie jej egzystencjalnych potrzeb, jednak w granicach wyznaczonych przez rządzących. W idealnym państwie Campanelli wszyscy obywatele żyli we wspólnocie (dominacja zasady kolektywizmu nad zasadą indywidualizmu) i dlatego w praktyce nie dysponowali prywatną własnością, a jedynie czasowo korzystali z przyznaných im dóbr materialnych.

⁴ Campanella odrzucał ustrój monarchiczny i opowiadał się za ustrojem republikańskim, przy czym w swojej koncepcji mówił o republice kapłańskiej. Na czele państwa stał kapłan, wielki Metafizyk (zwany Słońcem), który jednocześnie sprawował najwyższą władzę świecką i duchowną. Kapłana wspierało trzech współwładców: Pon (Moc), Sin (Mądrość) i Mor (Miłość). Tytuły współrządzących odpowiadały ich funkcjom. W idealnym państwie nie istniały partie polityczne, bo mogłyby zagrozić jedności państwa [Campanella, 1955, s. 15-27].

Organizacja doskonałego państwa Campanelli zakładała istnienie jednolitej doktryny urzędniczej i rozbudowanej administracji państwowej. Funkcjonariusze państwowego aparatu biurokratycznego sprawowali wszechstronną kontrolę nad wszystkimi dziedzinami życia, a więc państwo podejmowało decyzje w imieniu swych mieszkańców. Dzięki tym praktykom ludzie zostali ubezwłasnowolnieni.

3. Idealne państwo przedstawione w dorobku Franciszka Bacona⁵

Koncepcja idealnego państwa i społeczeństwa zaproponowana przez F. Bacona miała charakter bezkontekstowy, ponieważ nie odnosiła się ani do konkretnego miejsca, ani do konkretnej rzeczywistości społeczno-ekonomicznej i politycznej. Jego koncepcja oprła się z jednej strony na kulcie nauki (skupiał swą uwagę przede wszystkim na warunkach sprzyjających rozwojowi wiedzy), a z drugiej na gloryfikacji wyjątkowej roli naukowców w tworzeniu nowych realiów życia ekonomicznego oraz społecznego w idealnym państwie. Według Bacona rozwój nauki (zwłaszcza eksperymentalnej, praktycznej), w tym postęp techniczny, były najważniejszym czynnikiem decydującym nie tylko o jakości życia osobistego i społecznego (przy czym w kwestiach społecznych autor reprezentował konserwatywny punkt widzenia), ale także o pełnej i prawdziwej wolności. Zatem: „[...] celem nauki jest dostarczyć człowiekowi takiej wiedzy o przyrodzie, która by mu pozwoliła nad sobą zapanować i wykorzystać jej siły dla własnych celów” [Ajdukiewicz, 1955, s. XIII]. Nauka była więc narzędziem opanowania przyrody oraz podporządkowania jej woli człowieka. Natomiast głównym zadaniem naukowców było dokonywanie nowych odkryć i tworzenie wynalazków służących ludzkości [Bacon, 1954, s. 84-85].

W idealnym państwie F. Bacona, w Nowej Atlantydzie, naczelną zasadą była wiara w potęgę rozumu ludzkiego, przy jednoczesnym utrzymaniu patriarchalnej struktury społeczeństwa i ścisłej reglamentacji poczynań mieszkańców. Aparat biurokratyczny w imieniu państwa miał udział we wszystkich sferach aktywności człowieka, a więc: ingerował w wychowanie i wykształcenie młodego pokolenia, kontrolował wydawnictwa i działalność artystyczną (Bacon aprobował cenzurę prewencyjną), ujednolicał zasady prowadzenia działalności społecznej i politycznej, zarządzał gospodarką, określał zasady tworzenia elit. Wszystkie wymienione działania krępowały więc wolność człowieka. Zatem i w tym przypadku wolność została zredukowana do hasła, za którym nie kryły się żadne treści [Bacon, 1954, s. 8-9].

⁵ Franciszek Bacon (1561-1626), angielski polityk, filozof i propagator empirycznej nauki. Zasłynął jako autor pracy *Nowa Atlantyda*, opublikowanej w 1627 r., czyli już po śmierci autora.

Dzięki poznaniu praw przyrody życie mieszkańców idealnego państwa cechowała harmonia i spójność celów działania, bowiem rosnący dobrobyt materialny z jednej strony eliminował zło moralne w działaniu społeczeństwa, a z drugiej warunkował przemianę moralną samego człowieka, bowiem dobre warunki bytowe oraz bezkonfliktowe społeczeństwo wymuszały moralne i etyczne postępowanie każdego człowieka.

Według Bacona dobrobyt i szczęście Atlantowie zawdzięczali odpowiedzialnej i sumiennej pracy rządzącej elity, zwłaszcza naukowców i wynalazców, skupionych w tzw. Domu Salomona. Jego podstawowym zadaniem było tworzenie rozwiązań naukowych i technicznych ułatwiających człowiekowi codzienne życie. Zatem wyjątkowość tej instytucji w państwie oraz w społeczeństwie można rozpatrywać na dwóch płaszczyznach:

- po pierwsze, odgrywała ona rolę znanego współcześnie instytutu naukowego, czyli miejsca gromadzenia wiedzy, jej doskonalenia i wdrażania innowacji,
- po drugie, pełniła funkcję nadzorca i kontrolera nad bieżącym postępowaniem mieszkańców, a także chroniła ich przed zgubnymi skutkami kontaktów z zagranicą (kontakty z cudzoziemcami groziły zepsuciem obyczajów i dlatego były zakazane) [Bacon, 1954, s. 86-88, 99-108; Bacon, 2004, s. 9-12; Davis, 2000, s. 108-111; Wiszniewski, 1976, s. 74-153].

Jednak i ta koncepcja idealnego państwa i społeczeństwa miała nie była idealna. Również w przypadku tego wyizolowanego społeczeństwa pojawiały się rozwiązania krępujące wolność i swobodę działania mieszkańców, w tym: totalitaryzm i rozbudowany aparat biurokratyczny, które skutecznie krępowały oddolną inicjatywę i narzucały z góry określone sposoby postępowania.

Podsumowanie

Renesansowe koncepcje idealnego (a zarazem nierealnego) państwa oraz społeczeństwa zrodziły się pod wpływem nowych prądów umysłowych, reformacji i krytyki rodzącego się kapitalizmu. Autorom powyższych koncepcji przyświecały dwa cele: po pierwsze, kreowanie odmiennego spojrzenia na otaczającą ich rzeczywistość społeczno-ekonomiczną i po drugie, stymulowanie pożądanych zmian w panującym porządku społecznym (usunięcie źródeł zła moralnego i społecznego).

Wszyscy wielcy przedstawiciele renesansowej utopii: T. More, T. Campanella i F. Bacon w swych utopijnych koncepcjach opowiadali się za wzrostem dobrobytu materialnego ludzi i wprowadzeniem wspólnej własności (za uspo-

leczeniem prywatnej własności), co eliminowało pieniądź z obiegu. Według nich wspólna własność zapobiegała bolączkom ówczesnych społeczeństw. Ponadto odwoływali się do nauki i wskazywali na pozytywne skutki postępu technicznego, zarówno w walce o poprawę warunków życiowych każdego człowieka, jak i w podnoszeniu efektywności gospodarki.

Co istotne, renesansowe koncepcje utopijne przygotowały teoretyczny grunt pod dwudziestowieczne systemy totalitarne, które pod pozorem szczęścia i dobra powszechnego niszczyły jednostki odmiennie myślące.

Literatura

- Ajdukiewicz K. (1955), *Franciszek Bacon z Werulamu* [w:] Idem, *Novum Organum*, PWN, Warszawa.
- Bacon F. (1954), *Nowa Atlantyda*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa.
- Bacon F. (2004), *Szkice polityczno-etyczne*, De Agostini i Ediciones Altaya, Warszawa.
- Baczko B. (1994), *Wyobrażenia społeczne. Szkice o nadziei i pamięci zbiorowej*, PWN, Warszawa.
- Campanella T. (1955), *Miasto Słońca*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Davis J.C. (2000), *Utopia and the New World 1500-1700* [w:] Roland Sachaer, Geerorys Claeys, Lyman Tower Sargent (eds.), *Utopia. The Search for the Ideal Society in the Western World*, The York Public, Oxford University Press, New York–Oxford.
- Kautsky K. (1950), *Tomasz More i jego utopia*, Książka i Widza, Warszawa.
- Klonowicz S. (1919), *Utopia Tomasza Morusa*, Stowarzyszenie „Książka”, Warszawa.
- Kuderowicz Z. (1989), *Filozofia nowożytna Europy*, PWN, Warszawa.
- Morus T. (1947), *Utopia*, tłum. K. Abganowicz, Instytut Wydawniczy „Kultura” Grobla 1, Poznań.
- Tatarkiewicz W. (1985), *O szczęściu*, PWN, Warszawa.
- Tazbir J. (1986), *Myśl polska w nowożytnej kulturze europejskiej*, Nasza Księgarnia, Warszawa.
- Wiszniewski M. (1976), *Bacona metoda tłumaczenia natury i inne pisma filozoficzne*, PWN, Warszawa.

**VISION OF PERFECT STATE (SOCIETY)
IN TERMS OF RENAISSANCE UTOPIANS**

Summary: The utopian ideas for a new social order emerged again the era of the Renaissance. These concepts were a reaction to the crisis of existing medieval social structures, Renaissance philosophy, changes triggered by the Reformation, opening to the outside world and the mercantile economic policy.

Renaissance utopias took a critical attitude to the prevailing system and paid close attention to the economic and scientific shortcomings. Utopians looked at inequalities in wealth and income as the moral evilness in the social dimension. The panacea for the problems of the government system were the socialization of ownership, fairer distribution of wealth and the duty of manual labour.

Keywords: utopia, social order, state.